

2. Přenesl určité záležitosti ze svazků nižších na svazky vyšší (chudinství, komunikace),

3. Ponechal autonomii samosprávným svazkům. Limitace příjmů je připuštěna jen omezeně u far-ností. Schvalování usnesení rady (council) je jen ohledně dluhů a statutů. Po stránce finanční vyko-nává státní správa značný vliv na finanční hospodářství svazků samosprávných, zejména v důsledku finančních podpor (grants-in-aid), jež jim uděluje.

4. Stát provedl finanční vyrovnání jednak úpravou daně pozemkové, jednak zrušením speciálních dotací (kromě na policii, školství a komunikace) a zřízením všeobecného fondu pro příspěvky od státu. Tyto příspěvky poskytuje podle zvláštního vyrovnávacího klíče, při čemž počet obyvatelstva jednotlivých hrabství a hrabských měst se upravuje na fiktivní čísla, čímž mají se vyrovnati rozdíly různého zatížení daňového a zatížení vznikajícího rozličnými náklady na školství, komunikace a nezaměstnané.

5. Do jisté míry uskutečňuje se v Anglii při zdanění i *solidarita* samosprávných svazků. Tato myšlenka byla již i u nás vyslovena. Poznatkem, že samosprávné svazky vybírají přírážky v různé výši a že důsledkem toho průmysl a obchod stěhuje se pak z míst, kde se vybírají přírážky vyšší do míst bohatších (s menšími přírážkami) a tím opět víc a více ochuzuje svazky chudší, vede k návrhům, aby se umožnilo vyšším svazkům samosprávným vybírat *zvláštní* přírážky v místech, kde mají nižší pří-rážky. Tím se má vyrovnati zdanění míst bohatších a chudých, má se brániti stěhování průmyslu a obchodu z míst chudých do míst bohatých a má se přispívati k stabilisování finančního hospodářství místních samosprávných svazků. Výnos těchto zvláštních přírážek použil by se k vyrovnání různé da-ňové kapacity jednotlivých finančních svazků v obvodu velkého teritoria. Příkladem podobného spo-lečného nesení břemen je v Anglii hrabství Londýn. Hrabství Londýn tvoří, možno-li říci, Velký Londýn se 4 $\frac{1}{2}$ milionu obyvatel na rozloze 477 čtver. mil. Skládá se ze starodávného centra zvaného City, jež měří jen asi 1 čtver. míli a má 13.000 stálých obyvatel, a z 28 t. zv. Metropolitan Boroughs. Tato města jsou povinna přispívati si navzájem k vyrovnání finančního břemene zvláštní daní 6 pencí na 1 libru šterlinků daňového základu, t. j. 2 $\frac{1}{2}$ %. Shromážděný peníz rozdělí se mezi ně podle počtu obyvatel, takže na př. dělnická čtvrť Poplar zaplatí asi 25.000 liber (t. j. 4.000.000 Kč) a obdrží 51.000 liber (t. j. 8.160.000 Kč) tedy o 100% více než odvedla.

Tato myšlenka mohla by se využítkovati i při reformě samosprávných financí republiky Česko-slovenské. Mezi příjmy, jež země obdrží, aby z nich poskytovaly příspěvky obcím a okresům, mohly by se zařaditi ještě příjmy další. Všechny obce a okresy, jež nevybírají přírážky určité výše, měly by vybírat ještě zvláštní přírážku v sazbě 10, 20%. Z výnosu této přírážky mohly by se podporovati obce a okresy příliš zatížené.

DR. ALFRED FUCHS:

NOVINÁŘOVO VZDĚLÁNÍ.

(Z přednášek o psychologii novinářského povolání na Svobodné škole politických nauk.)

Novinářovo odbornictví. — Polointelligence v novinách. — Osobní kultura. — Přepolitisanost. — Diplomat, expert, novinář. — Moc veřejného mínění. — Stavovská vážnost a polemiky. — Styk s odpůrcem. — Krise stranictví. — Polemiky na rozkaz. — Výchova. — Dohánění Evropy. — »Druhý muž«. — Dorost. — Obecensvo a bulvární tisk.

Zvláštnost novinářského zaměstnání vyplývá mezi jiným z toho, že žurnalistika je takové povolání, které zdánlivě každý umí vykonávat. Kdo neumí nic, stále ještě dovede kritisovat to, co dělají jiní. Je to ovšem jenom zdání. Může být, že novinář neumí nic z toho, co umějí ostatní. Ale musí umět mnoho, co ostatní neumějí. Ale to, co má umět není nikde předepsáno. V novinách není možno udělat kariéru pouhým dodržováním předpisů jako v úřadě. Mnoho rozhodují v životě novinářově náhody, ještě více však jeho povaha a okolnost, zda jest nebo není osobností. Nestačí, aby novinář byl odborníkem v jedné toliko věci. Alespoň jedné věci na světě má však pořádně rozumět, protože kdo

zná metodu práce v jednom oboru, snadno se orientuje i v oborech jiných. Neběží o jednotlivé vědomosti, nýbrž o metodu. Na střední školy nechodíme proto, abychom si do smrti pamatovali posloupnost Babenberků nebo Mohsovu stupnici tvrdosti. Tyto detaily můžeme zapomenout hned po maturitě. Ale i když zapomeneme všechno, zůstává nám smysl pro metodu. Víme, kde máme hledat to, co jsme zapomněli, víme co z vědomostí je důležité a co ne, vytvořila se v našem mozku určitá stupnice hodnot a v tom spočívá inteligence. Inteligencí není umět naučný slovník nazpaměť. Inteligencí jest umět se svými vědomostmi zacházet, aby nelpěly ztrnule v našem mozku, nýbrž aby byly majetkem živým a hřívou stále rozmnožovanou. Čím více se volá v naší době po věcnosti, tím méně lze vystačit v novinách a v politice vůbec se starým diletantismem.

Bohužel však obstarávají t. zv. nižší rubriky často lidé s typickou psychologií polointeligenta. Polointeligent mívá spoustu detailních vědomostí, kterými se rád chlubí. Nedovede totiž rozeznat mezi tím, co patří ke standartu všeobecného vzdělání a co ne. Libuje si ve věcech nápadných, apartních. Co po této stránce pášou noviny na vědě, volá často do nebe. Ty všelijaké historie ze života bílých slonů, miscellky o tom, jak spějí hlemýždi, jak mnoho hvězd je v naší sluneční soustavě, jak se mstí Tutenkhamon — to vše jest přímo velkovýroba polointeligence. Sem náležejí zvláště velmi oblíbené objevy a vynálezy, jež skoro vždy pocházejí z Ameriky. Nedávno oznámil jeden večerník, že americký profesor James Bryce prý objevil, že muži mají jistý šestý smysl, který ženám chybí. Jest to prý smysl pro to, kolik síly jest nutno vynaložit na fyzickou práci. Protože se už redaktori sami nemohli na tuto »vědu« dívat, netrvalo dlouho a objevila se v rubrice »Ze soudní síně« téhož večerníku tato historka, zdánlivě velmi nevinná: Profesor má starou hospodyně, která mu schválně ze zlosti rozbila talíř. Aby ji potrestal, žaloval ji pro zlomyslné poškození cizího majetku. Před soudem se hájí hospodyně takto: »Pane rado, vy Jste mužskej, vy máte ten šestej smysl, jak stálo před týdnem v našem večerníku. Ale já jsem ženská, já ten smysl nemám a tak jsem ten talíř postavila prudčeji a on se rozbil. Objevil to ten americej profesor«. — Čtenáři, kteří tuto historku v »Soudní síni« četli, sotva poznali, že jest to akt zoufalého odporu redaktorů proti »vědě« ve vlastním listě. Podobné žertíky se ostatně v redakcích pěstují s velikou oblibou. Žurnalistika zůstala přece jenom ještě veselým uměním po mnohé stránce! Jako jiný příklad této pseudovědeckosti novin bývá uváděn tak zvaný »zákon serie«, o němž se v novinách mluvilo zase nedávno, když nastala řada velkých leteckých katastrof brzo po sobě. Existuje zákon serie? Ve své knize o žurnalistické dialektice označuje Rossi zákon serie přímo jako výmysl novinářů, lokálkářů, kteří chtějí svému řemeslu dodati důležitosti a proto se snaží nějak filosoficky vyzdobiti pouhé registrování fakt a událostí. Z toho důvodu prý mluví o zákonu serie, který jest jednak efektním nápisem na zprávu a jednak bezobsažnou frází, která prý v podstatě neříká nic jiného než: »Stane-li se někde něco, stane se potom zase něco«. Než zdá se přece jen, že Rossi se svou naprostou skepsí vůči tak zvanému zákonu serie, či správněji řečeno domněnce o serii nemá zcela pravdu. Mluvíte-li se statistiky, potvrdí vám, že serie vyskytuje se ve statistice událostí daleko častěji, než by se dalo očekávat. Pro nějaké vyslovení »zákona serie« není ovšem důvodů, ale každému statistikovi jest nápadno, že události zdánlivě úplně iracionální se vracejí v seriích téměř pravidelných, že světové dějství probíhá velmi regulérně i tam, kde by se nám podle rozumového přezkumu zdálo, že rozhoduje náhoda. Čím lépe známe přírodní zákony, tím složitěji se nám jeví řetěz příčin a účinků, jenž působí na přírodní dějství. Jestliže přírodovědci starší generace velebili přírodu pro železnou nezměnitelnost jejich zákonů, dnešní přírodovědec se spíše diví, jak je možno, že přírodní dějství probíhá tak pravidelně, když i nejjednodušší fakta jsou výsledkem tak složitého řetězu příčin. Není tudíž divu, že se stará nauka orientální a antická (Talmud, »sefiroty«, Pythagoras) objevuje v nové formě. Snad tedy vědecká zkušenost a spekulace někdy za pravdu tomuto oblíbenému »vědeckému« titulku z lokální části novin.

Je to neuvěřitelné, ale i v tomto servírování polovědy čtenářstvu hraje velikou roli stranictví, či lépe řečeno konkurenční boj mezi listy. Večerník »A« získá dejme tomu vynikajícího okultistu a před-

kládá jeho »objevy« svým čtenářům. Tudíž bude večerník »B« odpůrčí strany a podnik konkurenční proti okultismu. Doporučuje-li večerník »A« vystěhovalectví do Ecuadoru, počne večerník »B« Ecuador tupit a objeví Bolivii. Ba stalo se i to, že známý okultista psal nejdříve do večerníku »A« a večerník »B« brojil proti této pověře. Pak se okultista nepohodl, šel do večerníku »B«, načež proti pověře psal večerník »A«. Nomina sunt odiosa, ale čtenář si vzpomene. Že i nejnvtnější otázky svědomí, jako jest na př. stanovisko k trestu smrti, se stává otázkou politickou, resp. stranickou, jest jeden z nejsmutnějších průvodních zjevů tohoto boje.

Vzdělání nejsou jen vědomosti. Vědění má být organicky ucelené a zvláště vzdělání novinářovo, protože každého dne znovu se stává vůdcem veřejného mínění a každý den znovu předkládá kus skutečnosti, jak ji vidí. Bylo právem upozorňováno, jak ucelený obraz života dávají některé starší listy francouzské a anglické. Každé číslo jest tak zharmonisováno, že tvoří malé umělecké dílo. Rubriky jsou pečlivě navzájem vyváženy, nejsou přehazovány a úsek ze života, který takové číslo novin poskytuje, jest dokonale vyrovnán. Toho u nás ještě daleko nedovedeme. Kdo není harmonickou osobností, nemá o světě harmonického obrazu a proto ho nedovede ani jiným sdílet. Čím zvláště trpí i náš tisk i náš veřejný život jest přepolitování, což souvisí často s nedostatkem osobní kultury i novinářů i politiků. Novinář a politik, který má osobní kulturu ví, jak všechny společenské složky úzce navzájem souvisejí, jak těsná jest souvislost mezi politikou, hospodářstvím a kulturou. Dokladem tohoto přepolitování novinářské mysli jest především nezadatelná hierarchie politického úvodníku.

Francouzské listy přinesou v úvodním sloupečku jednou událost politickou, jindy opět uměleckou, věnují úvodník právě vyšlé knize nebo i sportovní události, výstavě — zkrátka tomu, co právě lidi zajímá. Či myslíte, že taková porážka »Ambrosiany« po všech politických zápletkách, jež sportovnímu zápasu předcházely, nestála za úvodník o pacifistickém významu sportu? Neměla by výstava »Mánesa«, jež obsahuje retrospektivu českého umění za sto let, 1830—1930 stát za úvodník listům, jež se při každé příležitosti zapřísahají, že chtějí sloužit všemu, co rozmnožuje národní energii? Nemá taková událost pro duševní život národa větší význam, než nějaký neslaný, nemastný bulletin z nemocničního lůžka vládní koalice? Jenom hospodářské události prorazily tuto politickou bariéru a dostaly se někdy do úvodníku. Ale to je dnes vlastně také politikum. Dobrý žurnalista má umět vidět souvislost všech těchto složek společenských. Jsou novináři, kteří jsou dostatečně vzdělání, aby to dovedli. Jsou i u nás. Nedávno napsal známý národohospodářský redaktor úvahu o mecenášství, v níž bylo vidět, že má velmi odborné vědomosti nejenom o rozvrstvení majetku v jednotlivých údobích dějiných, ale i o dějinách umění. O souvislosti věcí duchovních s věcmi hospodářskými a politickými se dnes píše celé knihy. Náboženské a filosofické názory určité doby formují i život hospodářský. Národohospodáři a politikové opravdu velcí jsou si dosahu idejí i v životě politickém a hospodářském velmi dobře vědomí. Jenom malicherní a malí hokynáři nevidí nic, než svůj krámeček.

Není pochyby o tom, že převrat, že doba poválečná novináře společensky velmi povýšila. Také před válkou měl ovšem novinář přístup k mocným a vlivným osobám. Ale — jak velmi dobře vystihl Balzac ve svých »Ztracených illusích« — jeho postavení se namnoze podobalo postavení velké kurtisány, onomu typu ženy, kterému se v renesanci říkalo »meretrix honesta«. Právě tak, jako tato kurtisána měl i novinář přístup do nejvyšší společnosti a navenek vypadal, jakoby k ní patřil. Ale jeho postavení bylo přece zcela jiné: Zvalí jej jenom, když jej potřebovali a protože jej potřebovali. Po válce lze říci, že hned vedle diplomata stojí v mezinárodním životě hospodářský expert a vedle experta velký novinář, zahraniční ministr svého listu, gentleman of the Press, novinář typu Steedova, jehož kniha »Třicet let novinářem« ukazuje, jaký mezinárodní vliv může mít novinář velkého listu, když umí dobře psát, dobře mluvit a dobře mlčet. Význam diplomacie ve starém smyslu poklesl. Ve Svazu národů scházejí se státníci osobně. Není tedy třeba vyřizovati tolik věcí v kabinetech.

Třebaže pak nechceme přeceňovati obecnou demokratisaci společnosti, jest přece jenom jisto, že mnoho otázek, jež byly kdysi pokládány za nezadatelné atributy suverenity jednotlivých států, jako

na př. otázky celní, jsou dnes předmětem mezinárodních konferencí, které podléhají více méně veřejné kontrole. Že pak expert znamená často o mnoho více než diplomat, jest vidět na postavě takového Dawese nebo Younga, jejichž repárační plány vtiskly Evropě pečet daleko méně smazatelnou, než všechny akty diplomatů dohromady. Vedle experta však stojí novinář velkého formátu, který svou věc zná a jenž zná i lidi. I diktatury se dnes snaží, aby světu dokázaly, že jsou plebiscitární, že vládou z vůle lidu. Není diktátora, jenž by se neobešel alespoň bez zdánlivého apelu na veřejné mínění.

Jak by mohl být ohrožen parlamentarismus, není-li provázen citlivým veřejným míněním, toho doklad měli jsme při posledních volbách v Polsku. Tázal jsem se polského politika, stoupence režimu, zda jest možno mluvit o svobodném rozhodnutí národa, když řada opozičních politiků byla prostě zavřena. Politik mi odpověděl: »Politicky zajímavé není to, že byli poslanci arestováni, důležité jest, že to veřejné mínění sneslo, ano i schvalovalo«. Prohlašoval, že kdyby byli měli tito poslanci za sebou své strany, kdyby byli, jinými slovy, skutečnými vůdci davu, byly by po jejich uvěznění následovaly protesty, projevy, demonstrace, manifestace, stávky. Představte si, co by se u nás dělo, kdyby byl náhle zavřen dejme tomu Bechyně! Ale ježto se nic nestalo, prohlašují stoupenci maršála Pilsudského, že již nešlo o skutečné zástupce lidu, protože lid o ně nedbal. Nemusíme s touto argumentací ve všem právě souhlasit, ale jest dobrou ilustrací, jak důležitým činitelem jest pro demokracii veřejné mínění. Všichni diktátoři odůvodňují svoje protiparlamentní gesta velmi prostě. »Bylo to správné, protože to bylo možné«. Kde veřejné mínění mlčí ku protiparlamentním aktům, tam jest již parlamentarismus ohrožen. Držitelé moci v demokracii nikdy nesmějí zapomenout na tuto důležitou funkci veřejného mínění, protože by se jim jinak kdykoli mohlo stát, že ji budou špendlíčkem hrabat. Anglie, klasická země parlamentarismu jest si významu této kontroly obzvláště vědoma. Angličané mají pořekadlo, že anglický parlament nikdy nepřijme zákona, kterého by již národ neměl. To znamená, že by zákonodárné sbory anglické nikdy neodhlasovaly zákona, který není již připraven ve veřejném mínění. Již staří Římané požadovali, měl-li se zvyk státi zákonem, nejen »usum longaevum« »dlouholetý zvyk«, nýbrž i »opinionem necessitatis«, obecné přesvědčení o nutnosti normy, jež měla býti kodifikována. Popularisace zákonů i parlamentní práce, při níž má nejdůležitější úlohu tisk, jest v demokracii vždy nutna, jinak by se mohlo snadno státi, že vůdcové by ztratili snadno kontakt s massami, takže nimbus a autorita mandátu by jim v kritické chvíli nepomohla. Pilsudski — abychom se vrátili k uvedenému příkladu — věděl jistě dobře, jak jest nebezpečno dělati mučedníky. Ale ukázalo se, že lid nepokládal zavřené poslance již za mučedníky. Ztratili styk s davu, styk s veřejným míněním. Přízně lidu jest nutno dobývat vždy znovu a znovu. Demokracie nespočívá sice výhradně na agitaci, ale na získávání lidí — je diskusí. Náběhy k diktaturám a diktatury v řadě evropských států ukazují, jak slabá je demokracie, nepočítá-li se svým nejdůležitějším mocenským činitelem, s veřejným míněním. Novinář je v demokracii spoluvladařem.

U nás je v novinách ještě málo z té vladařské rezervy gentlemana of the Press, o níž mluví Steed. Naše žurnalistika byla Rakouskem vychována k opozičnosti. I tam, kde občas zdánlivě starému státu z taktických důvodů sloužila, snažila se sloužit špatně. Od špatného služebníka nevede však nikterak přímá cesta k dobrému pánovi. Zejména naše žurnalistika má ještě ve všech žilách předválečnou malichernost stranicví. Za Rakouska jsme si mohli dovolit stranické polemiky, jak nám jen bylo libo. Rozhodčí politiku za nás navenek dělala Vídeň a český tisk byl konec konců krajinským tiskem, tiskem provinciálního města, jež bylo hlavním městem jedné ze zemí. V Praze je však dnes tolik a tolik vyslanectví a na každém sedí tiskový atašé, který o tisku referuje. Dnes jdeme pod vlastní firmou do světa.

Před válkou platil styk s politickým odpůrcem div ne za velezradu. Dnes, ve vlastním státě máme všichni tolik zájmů společných, že prostě nemůžeme přejímat zavilé stranicví svých otců a dědů, kteří se často diví, že mládež, zvláště mládež intelektuální tak lehkomyšlně boří a přeskakuje bariéry, jež otcové tak horlivě vybudovali. Mám tuto vlastní zkušenost: Není to dávno, co několik našich novinářů vykonalo větší cestu za hranice. Všichni, kteří jsme se výpravy účastnili, jsme takřka hma-

tatelně cítili, že s každým kilometrem, kterým se vzdalujeme od vlasti, klesá naše stranictví. S každým kilometrem jsme se sblížovali, s každým kilometrem jsme viděli, že je více toho, co nás sblíží, nežli toho, co nás návzájem dělí. Cítili jsme, že před cizinou všichni, bez rozdílu stran jsme především Čechoslováky a že se také tak na nás dívají, že cizinu naše stranické rozpory ani dost málo nezajímají. Stalo se, že cizinec udělal před katolickým redaktorem nějakou netaktní poznámku o Husitech. Katolický redaktor promluvil na místě živou řeč na jejich obranu. Když jsme se tomu divili, řekl: »Za hranicemi je husitství společnou věcí všech Čechů. Doma je budu potírat podle svých sil a svého přesvědčení. Ale kdo mi na ně sáhne za hranicemi, dostane, co mu patří!« Všichni jsme cítili, že je příkazem noblesy, co se doma uvaří, sníst jenom doma, a že chtějí podporu od lidí stejného smýšlení za hranicemi, je politikou chudých příbuzných, jež nemůže mít úspěchu. Za svůj stát a za své dějiny solidárně ručíme všichni. Toto vědomí jest daleko živější v mladé generaci, jež má větší vyhlídku do Evropy, než měla generace starší.

Dále nesmíme přehlížet fakt, že naše politické stranictví prožívá velmi vážnou krizi. Naše politické strany vznikly většinou za Rakouska z docela jiných poměrů a za docela jiných předpokladů. Čím se dnes liší programově na příklad sociální demokraté od českých socialistů, zvláště po poslední změně programu? Liší se jistě tradicí, methodami, temperamentem, atd., atd., což vše je dáno osobnostmi vůdců. Ale kdo nezná předválečných dějin těchto stran, z nynějších programů by jejich rozdíly nevysvětlil. My jsme si však vázanými kandidátními listinami svoje politické strany petrifikovali. Žítov však jde dál a pod hladinou politického stranictví, jež existuje v novinách a na papíře, dělí se sympatie a antipatie občanstva podle hledisk docela jiných, než jsou stranické programy. Ne sice de jure, ale de facto se dnes dělí náš politický život na pravici a levici, při čemž úhelným kamenem rozdělovacím je Hrad. V každé straně je pravice a levice a stoupenci pravice a levice si podávají ruce přes bariéry svých stran. Tím si vysvětlíme, proč některé noviny mají jiné stanovisko dopoledne a jiné odpoledne. Záleží na tom, zda je list veden lidmi pravicovými nebo levicovými. Nám jest to jasno, ale máte slyšet ty otázky cizinců, kteří nemohou pochopit, proč tak často listy vládních stran útočí na členy kabinetu anebo proč píšou různé o téže věci v různých denních hodinách. Konstruktivistické nazírání na život, jež vytvořilo architektury velkých bloků hmoty, jež vedlo v hospodářském životě ke standartisaci, k trustům a koncernům, jež vedlo v umění k odporu k ornamentu a k snaze po věcnosti ovládne na konec i politiku, kde se již nyní jeví tendence ke zjednodušení a ke blokům. Jest věcí novinářského dorostu a věcí politické mládeže vůbec, aby pracovala k tomuto zjednodušení. Umět se sblížit s odpůrcem, aniž tomuto sblížení obětují své přesvědčení, jest konec konců otázkou osobní kultury žurnalistovy a politikovy. Musíme si konečně odvyknout posuzovat odchylku v názorech jako morální defekt. Může si obecnstvo vážít novinářů, kteří se každého v polemikách navzájem snižují obyčejně na rozkaz nenovinářů? Bude mít alespoň mládež, vstupující do redakcí, více kuráže vůči nenovinářům, kteří nenesou odpovědnost a svalují ji na novináře? Správně bylo řečeno, že muž se může celý dát, ale nemá se nikdy propůjčovat. Naši novináři se bohužel až příliš mnoho propůjčovali. Stále ještě je bohužel pravda, že vývoj novin po stránce technické je daleko rychlejší, než byl vývoj redaktorů. Pěkně říká Thomas Hübbe ve svém spisku »Der Zeitungschreiber«, že novinář, který není osobností a který reprodukuje všechno, co mu kdo nakukal, se podobá kuchařce, jež nese na stůl místo jídla jednotlivé jeho ingredience, která místo pokrmu nese na stůl kuchyni.

Slušnost a úroveň nejsou ovšem jenom otázkou rozumového vzdělání. Český žurnalista ve svém průměru je vzdělaný dost. Co do počtu přečtených knih je ve svém průměru jistě často vzdělanější, než jeho francouzský nebo anglický kolega. Ale rozdíl mezi ním a jeho kolegou z velkých států je ten, že francouzský nebo anglický novinář daleko častěji ví, co má se svým vzděláním dělat, má více toho, čemu se říká »savoir vivre«, či lépe řečeno »savoir faire«. Vzdělání našeho inteligenta vůbec není malé, ale je neharmonické, nesměruje k vytvoření osobnosti. Svého času konstatoval dr. Preis

na schůzi Svazu průmyslníků, že naše školy vychovávají výtečné administrativní talenty, ale ne vedoucí lidi s iniciativou. Staré rakouské školství bylo institucí pro výchovu úředníků. České školy vychovávaly úřednictvo a zřízenectvo pro celou monarchii, hlavně ovšem výtečné úřednictvo subalterní, jež působilo často až v Bosně. Ideálem úředníka jest vyhovět představenému, ne mít iniciativu a nápady. Průměr vzdělání našeho inteligenta je lepší než v cizině, ale ne průměr výchovy. Absolvent anglické aristokratické koleje ví jistě nepoměrně méně, než ví náš universitní absolvent. Ale umí si se svými vědomostmi spíše pomoci. Mladý anglický hoch jako důstojník v kolonii ví si rady ve vřavě řvoucích dervišů, bonzů a kouzelníků všech národů a pronárodů. Byl vychován na pána, na vládce, na vůdce. Umí být pánem každé situace. Škola z něho vychovala gentlemana. Náš inteligent nepřekonal při všem svém vědění ještě provincialism a to se ovšem především jeví v novinách, jež jsou zrcadlem veřejného mínění. Tím nechceme snad říci, že by vzdělání bylo pro zušlechtění forem veřejného boje bezvýznamné. Právě když se zakládalo vysoké učení novinářské, slibovali si zakladatelé od něho vyšší a slušnější úroveň budoucí žurnalistiky. Vzdělání zajisté krotí polovzdělaneckou domýšlivost. Domýšlivost jest přímo typickým znakem polointeligenta, kterou ovšem projevuje hlavně vůči těm, u nichž předpokládá vzdělání nižší, než má sám. Protože nikdy sám v ničem nebadal, neví, jak jsou skutečné vědomosti drahé, neví, že v hloubkách teprve jsou skutečné problémy a takřka nic není vyzkoumáno jednou pro vždy a definitivně. Jest zvyklý nabývat svých vědomostí v podobě hotových formulek, jimž slepě věří a jež nesnášlivě propaguje. Skutečné vědění činí skromným, polovědění nadouvá. Kdyby v novinách bylo méně polovědění a více těch, kteří dovedli nahlížeti v propastnou hloubku problémů, kteří dovedli prožiti »smrtný mysle sen, to co se Nic nazývá«, byly by i naše polemiky snášlivější, neboť ten, kdo zná hloubku věcí, ví s básníkem alespoň toto:

»Neb my jsme všichni bédný lid
a bratrství je mezi námi!«

Jednou byl v Praze na návštěvě vynikající říšsko-německý žurnalista. Mluvil u nás s politiky, spisovateli, vůbec s prominentními osobnostmi. Prosil jsem ho, aby mi řekl, ne co se mu u nás líbilo, ale co si myslí, že nám podle jeho soudu chybí. Odpověděl mi stručně: »Hier fehlt es überall am zweiten Mann!« (Chybí zde všude druhý muž!) Minil tím asi toto: Vedle vůdčí osobnosti, ať je to již v politice, v hospodářství nebo ve vědě má býti všude muž v rezervě, jenž umí být diskretním tajemníkem, jenž dovede mít iniciativu, ale umí také poslouchat, dovede být druhým mužem. Jest vzdělaný, chytrý a moudrý, ale nedere se lokty hned o místo na slunci ve jménu »mládí« či nějaké podobné chiméry. Jest to otázka dorostu, jenž dovede být tajemníkem prvního muže, prokuristou, ale neaspiruje ihned na šefovství. Chybí zapracovaná, vysoce kvalifikovaná mládež. Máme u nás buď primadony nebo lidi subalterní — i v žurnalistice. Vychovati tyto »druhé muže« jest do značné míry i otázkou vzdělání. Nedostatek vyrovnanosti, přexponování jednotlivců ve všech oborech jest do značné míry způsobeno našim překotným doháněním Evropy. Musili jsme za jedno století prostě dohonit všecko. Není tudíž divu, že jsme udýcháni, překotní a tak trochu enfants terribles. Tato snáživost ostatně jest a byla naší nejlepší národní vlastností v soutěži s cizinou. Ale o národech vůbec bývá známo, že trpí chybami svých předností, což se jeví zvláště ve veřejném tisku. Překotný vzestup k evropským formám, jež jinde měly čas, aby zrály pomalu, způsobil, že je u nás málo vnitřní svobody. Lpíme na stranických formulkách a místo, co bychom diskutovali jako svobodní gentlemani, kteří jsou schopni humoru, házíme si na hlavu formulky s fakirským fanatismem.

Také v jiných státech je tisk, který je stranicky zaujatý a má na očích brýle mámení. Ale v národech se zakořeněným pevným státním vědomím není tak nebezpečný. Všecka velkoměsta mají také svůj bulvární tisk. Ale nikde není tento tisk přímým nástrojem politiky. Jinde jsou si vědomi, že určitá část tisku jest prostě zkomercialisována a že účel zkomercialisovaného tisku jest obchodní. Národy s pevným státním vědomím snesou spíše komercialisaci tisku, protože dovedou rozeznávat

mezi zábavným rozptýlením a skutečným politickým vedením. Náš průměrný člověk je však v těchto věcech nenáročný, jako jest nenáročný ve všem, kde se nejedná přímo o vydělávání peněz. Kdyby obecnost byla jenom trochu náročnější, nesneslo by večerníky, které vycházejí ráno a ve kterých tudíž nemůže být nic, než více méně odvar raníků, kdežto v cizině jsou večerníky, jež mají každou hodinu nové vydání s novými zprávami. Vždyť večerník vycházející ráno je v podstatě podvodem. Ale o našem obecnstvu platí v této příčině: »Mundus vult decipi«. Toto vědomí nepřispívá ovšem nikterak k tomu, aby žurnalista sám hleděl zvýšit obecnou úroveň tisku. Projevuje se tu stará pravda, že obecnost má takové noviny a takové novináře, jaké zasluhuje. Národy s politickou tradicí vědí také, co mohou a co nemohou od svého tisku chtít.

DR. C. HARAOUÍ:

NA KOHO MYSLÍ REICHSWEHR?

Některí spisovatelé kriticky poukázali nato, co nazvali válečnou psychosou, a vystoupili proti jejím zlořádům. Válečná psychosa se projevila stejnými rysy u všech národů, kteří byli jí postiženi. Zdá se, že je také poválečná psychosa, která, ačkoli vyplývá většinou z psychosy válečné, nabývá, na rozdíl od této, originálních forem u každého národa různých. Poválečnou psychosou u Angličanů je instinktivní přání navrátiti se ke způsobu veřejného života, jaký byl před válkou. U Němců je to přání ztroskotati versaillesský mír, pokud jej pocítují jako urážku své hrdosti nebo jako útok na moc Německví. U Francouzů a stejně u Čechů a Poláků je to obava, kterou vzbuzuje možnost vojenského rozmachu Německa, kterou vzbuzuje Reichswehr a zvláště německá armáda.

Budoucnost snad uvidí, že tato obava skoro chorobná je zvláštní zjev u vítězného národa. Tomu, kdo by poukazoval na případ pruského rozmachu v letech 1806—1813, bylo by lze odpovědět, že politika, kterou sledoval Napoleon, odsuzovala jej k tomu, že se proti němu zdvihali národově evropští, až konečně dva z nich, na obou koncích pevniny ukázali, že bůh bitev není nepřemožitelný. Co učinilo pruskou armádu roku 1813 nebezpečnou a co převážilo důkladně rovnováhu osudu, byl spíše politický systém napoleonský než technická práce Scharnhorstova a Gneisenauova nebo tvrdohlavost maršálka Vorwärtse.

Kde to jsme nyní po dvanácti letech od příměří? Odůvodňuje německá armáda obavy, které se udržují ve Francii? Je hroznější stroj sestavený von Seecktem než stroj Gneisenauův? Jsme bezbranní proti Reichswehru a proti jeho možnostem, proti dnešnímu Reichswehru a proti Reichswehru, jenž může vyvstanout zítra? K čemu používají času »kamarádi« shromáždění u »Heeresleitung«? K čemu pracují?

Kdybychom dali tuto otázku před čtyřmi nebo pěti lety nějakému důstojníku z 2. bureau určeného pro studium německé armády, zodpověděl by ji bez váhání takto: »Němci připravují tajně všeobecnou mobilisaci německé mládeže. V daném případě utvoří Reichswehr kostru velké armády národní; sedm dnešních divísi se rázem ztrojnásobí a utvoření nových jednotek bude následovat v nejrychlejším tempu.«

Tak se to podává na prvý pohled. Pro eventuelní revanš může být Německo svedeno k použití sil, které mu poskytuje jeho obyvatelstvo. Bylo úmyslem omeziti Německo v úzký rámec námezdné armády málo početné: vymkne se tomu rámci, učiníc z této armády líheň důstojníků pro všeobecnou mobilisaci.

Ale to je jen jedna stránka otázky. Obyvatelstvo Německa je pouze jedním faktorem jeho válečného potenciálu. Druhý faktor je významnější, je to síla průmyslová. Není důvodu, aby Německo obětovalo ochotně jeden faktor druhému. A mohutný průmysl neumožňuje pouze ozbrojiti velký